

**ความผูกพันต่อชุมชนในบริบทแบบชุมชนกึ่งเมือง:
กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าตูม จังหวัดมหาสารคาม***
**The Community Attachment in Peri-Urban Context:
The case of Tha Tum, Mahasarakham Province**

บุษมาศ มาสงงามเมือง และพอบสุก ชำชอง
Boosamas Masngammuang and Pobsook Chumchong
วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
College of Politics and Governance, Mahasarakham University, Thailand
E-mail: Boosamas.1993@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนในมิติต่างๆ และเพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีชุมชนบ้านท่าตูม จังหวัดมหาสารคาม เป็นกรณีศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การวิจัยเอกสาร การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ประชาชนบ้านท่าตูม จำนวน 100 คน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบแก่นเนื้อหาสาระสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนบ้านท่าตูมมีความผูกพันต่อชุมชนบ้านท่าตูมในมิติต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ ถึงแม้บ้านท่าตูมจะมีใช้ชุมชนเขตเมืองแต่เป็นชานเมืองของเมืองมหาสารคาม ทำให้การคมนาคมสะดวกโดยไม่จำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ในเขตเมือง 2) ด้านความรู้สึกรักชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิด ทำให้มีความผูกพันกับคนในชุมชนเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน 3) ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน บ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่มีประเพณีประจำท้องถิ่น คือ ประเพณีนมัสการหลวงปู่ถาวร แข่งเรือยาวไหลเรือไฟ การร่วมสืบทอดประเพณีดังกล่าวของคนในชุมชนสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของชุมชนให้กับคนในชุมชน 4) ด้านหน้าที่การทำงาน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนา ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนจึงทำให้ไม่อยากจะทิ้งชุมชนไป 5) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม แม้บ้านท่าตูมจะกลายเป็นชุมชนกึ่งเมืองแต่ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการรวมกลุ่มยังคงอยู่ซึ่งเป็นสิ่งทำให้คนในชุมชนผูกพันกับชุมชน นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า ความผูกพัน

*ได้รับบทความ: 29 สิงหาคม 2561; แก้ไขบทความ: 25 มกราคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 19 กรกฎาคม 2562

Received: August 29, 2018; Revised: January 25, 2019; Accepted: July 19, 2019

ต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในหลายด้าน อาทิ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และการร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชน ซึ่งนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความผูกพัน; ชุมชน

Abstract

This research aims to study residents' attachment to community in various dimensions. Also it aims to examine the influences of community attachment on community development. Tha Tum community, Mahasarakham province was selected as a case study. Documentary research, in-depth interviews were conducted to collect data. Key informants were 100 residents of Tha Tum. A thematic analysis was employed to analyze data.

Findings show that: Tha Tum residents' attachment to community can be conceptualized in various dimensions: 1) place: although Tha Tum is not recognized as an urban area but it is a suburb of Muang Mahasarakham. Hence, Tha Tum residents have a convenient transportation without relocating to the urban area; 2) sense of belonging: living in this community since they were born, most of the residents get engagement with this community. They perceive the community as a big family; 3) identity of the community: Tha Tum has his own local tradition called "The worship to Luang Phu Thaworn, Khanng Rue Yaw (boat racing) and Lai Rue Fai (The lighting boat flowing). Working together to inherit these traditions allows the residents to build sense of ownership of this community; 4) career: most of the people are farmers, particularly a rice farmer, which is a tradition career of Tha Tum. Hence they would like to preserve this career by being a rice farmer in their community rather than leaving this area; 5) social relationship: although Tha Tum seems to be more urbanized, the sense of family relationship among community members and the sense of group are still there, which create community attachment. Moreover, findings show that Tha Tum residents' attachment to community has influences on community development. For instance, it allows people to be more engaged with community's activities and to collaboratively work together in developing the directions for sustainable community development.

Keywords: Attachment; The Community

1. บทนำ

“ชุมชน” หรือ “หมู่บ้าน” หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งต่างกันและกันขึ้น เมืองค์กรหรือสถาบันของชุมชนกฎเกณฑ์ต่างๆ (Wattana, 2003) ทั้งนี้ชุมชน หมายถึง สังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติและยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้นอกจากนี้มีการตีความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในระดับเดียวกับคำว่า “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าชุมชนในระดับ “สังคมหมู่บ้าน” หรือการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าชุมชนในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ชุมชน (Cross, 2003)

ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจถึงความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ ของประชาชนจึงถือเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่ง เนื่องจากความผูกพันที่มีต่อชุมชนอาจประกอบไปด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง โดยจากการสังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยในเบื้องต้น ความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนจึงถูกยกระดับขึ้นมาเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญต่อการนำพาให้ท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่นั้นได้มีการพัฒนาท้องถิ่นที่ดีดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแล้วนั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อชุมชนดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า “ชุมชนบ้านท่าตูม” เป็นชุมชนหนึ่งที่อยู่ภายใต้

กระแสของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ หากแต่สมาชิกในชุมชนยังมีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่ของตนกล่าวคือแม้ว่าที่ดินจะมีราคาสูงและสามารถอพยพย้ายถิ่นไปสู่ความเป็นเมืองได้ แต่ก็มิได้ย้ายออกไป นอกจากนี้ชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ 608 คน มีพื้นที่ทั้งหมด 1,047 ไร่ ลักษณะครอบครัวของชุมชนบ้านท่าตูมส่วนมากเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก สมาชิกในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กับแบบเครือญาติจะมีการปลูกบ้านอยู่ใกล้ๆ กันกับพี่น้องของตนเอง ประชาชนส่วนมากยังยึดถือประเพณีอันดีงามซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายประเพณีที่เรียกกันว่า “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” (Phramaha Boonlert Indhapanyo (Chauythanee), 2018 : 255-268) ในส่วนของการสะท้อนนี้ชี้ให้เห็นว่าคนในชุมชนบ้านท่าตูมมีความผูกพันต่อชุมชนและเหล่านี้นสะท้อนถึงคนในชุมชนบ้านท่าตูมมีความผูกพันต่อชุมชนในหลายประเด็น เช่น พื้นที่ชุมชนอยู่ใกล้กับตัวเมือง ซึ่งห่างจากตัวเมืองมหาสารคาม 21 กิโลเมตร คนในชุมชนส่วนใหญ่มีใช้คนเฒ่าคนแก่แต่อยู่อาศัยกันทั้งคนหนุ่มและคนสาวที่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งแตกต่างจากชุมชนอื่นในภาคอีสานที่มีแต่คนเฒ่าคนแก่อาศัยอยู่ในชุมชนในขณะที่คนหนุ่มสาว (วัยทำงาน) ได้ออกจากชุมชนไปเลือกประกอบอาชีพอยู่ในเมือง

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาชุมชนบ้านท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากเป็นชุมชนที่ประชาชนในชุมชนมีความผูกพันต่อชุมชนค่อนข้างมาก และผู้ศึกษาเป็น

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนดังกล่าวมาตั้งแต่กำเนิดจึงสามารถเข้าถึงปรากฏการณ์ทางสังคมนี้ได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนบ้านท่าตูมอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive Simple) ซึ่งหมายถึงการคัดเลือกตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลที่นำมาใช้ตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่กำหนดไว้ได้ อันเป็นแนวทางการคัดเลือกตัวอย่างที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อแสดงถึงการทำวิจัยอย่างเป็นระบบ (Systematic) โปร่งใส (Transparent) และความเข้มงวด (Rigor) ของการทำวิจัย

ในส่วนของการคัดเลือกกรณีศึกษา (Case Study) จากการใช้แนวทางการคัดเลือกกรณีศึกษาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย (Purposive Sampling) ในกระบวนการและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้จึงเลือกศึกษาชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ 3 และหมู่ 9 อำเภอเมือง

จังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่เป็นระยะเวลานาน และผู้ศึกษาเป็นประชาชนในชุมชนดังกล่าว จึงสามารถเข้าถึงปรากฏการณ์ทางสังคมนี้ได้สะดวก และในส่วนของคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้คัดเลือกประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ 3 จำนวน 50 คน และหมู่ 9 จำนวน 100 คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน และแนวคิดการพัฒนาชุมชน อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา โดยการค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ จากหน่วยงานราชการ หนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษา ค้นคว้าอิสระ และอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังได้ทำการเก็บข้อมูลจากการภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย โดยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูม และเพื่อศึกษาความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ

1.1 ความผูกพันด้านสถานที่ พบว่าประชาชนมีความผูกพันด้านสถานที่อยู่ในระดับสูง

การที่มีแม่น้ำชี ศาลหลวงปู่ถาวร ศาลปู่สีปู่จัน วัดวารินทราวาส และวัดป่าโมสนั้น ทำให้เป็น ศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์รวมของการทำกิจกรรมใน ชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน บ้านท่าตูมหมู่ 3 และหมู่ 9 และด้วยเหตุที่ประชาชน ส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ใน ชุมชนตั้งแต่เกิด จึงทำให้เกิดความผูกพันและ คำนึงกับสถานที่ต่างๆ กระทั่งเป็นส่วนหนึ่งของ วิถีชีวิต อาทิ การทำการเกษตรที่พึ่งพิงกับแม่น้ำชี การทำบุญตามประเพณีที่วัดต่างๆ และการมีศาลปู่สี ปู่จัน ซึ่งเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน (Symbol) ที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและ เป็นเจ้าของชุมชน (Sense of Ownership) อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ หลากหลายรวมทั้งการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยพบว่า มุมมองหรือความรู้สึกผูกพันต่อมิติด้านสถานที่ ดังกล่าว มีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุของ ประชาชน ดังนั้นความผูกพันต่อชุมชนของ ประชาชนบ้านท่าตูมในด้านสถานที่นั้น พบว่า กลุ่ม ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันค่อนข้างมาก เพราะกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพัน ทัศนคติ หรือมุมมอง และให้ความสำคัญกับคำว่า บ้านที่ประกอบสร้างจากทั้งตำนาน เรื่องเล่าและ สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นวิถีชีวิตของตน มากกว่ากลุ่มวัยทำงานหรือกลุ่มเยาวชนที่มีทัศนคติ หรือมุมมองและให้ความสำคัญกับการยึดติดกับ ความเป็นสถานที่ค่อนข้างน้อย

1.2 ความผูกพันด้านความรู้สึกรัก ชุมชน หมายถึง ทัศนคติ ความรู้สึกรัก ความอบอุ่น และความภูมิใจของประชาชนบ้านท่าตูม หมู่ 3

และหมู่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้ อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 10-15 ปี หรือ ตั้งแต่เกิด ซึ่งจากการสัมภาษณ์ประชาชนบ้าน ท่าตูม หมู่ 3 และหมู่ 9 นั้น พบว่าประชาชนภายใน ชุมชนบ้านท่าตูมส่วนใหญ่ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่เกิดจึงทำให้เกิดความรู้สึกรัก เกิดความอบอุ่น ที่ได้อยู่ท่ามกลางผู้คนในชุมชนนี้ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่หลากหลาย รวมทั้งการสังเกตการณ์ พบว่า ประชาชนแต่ละช่วง อายุมีความผูกพันในมิติความรู้สึกรักชุมชนที่ แตกต่างกันไป ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าความผูกพันต่อ ชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในมิติด้านความ รู้สึกรักชุมชนนั้น ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มผู้สูงอายุจะ ให้ ความสำคัญและและมีความผูกพันต่อชุมชน ในมิติด้านความรู้สึกรักชุมชนค่อนข้างมากเพราะ ประชาชนส่วนใหญ่คือ วัยสูงอายุและกลุ่มคนที่ กำลังจะเข้าสู่วัยสูงอายุผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มาตั้งแต่กำเนิด และได้ใช้ทรัพยากรรวมถึงทุนต่างๆ ที่มีในชุมชนเป็นฐานของการพัฒนาตนเองและ พัฒนาโอกาสด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงรักและ ภาคภูมิใจที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ซึ่งแตกต่าง ไปจากกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชนที่มีความ ผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านความรู้สึกรักและภูมิใจ ในชุมชนค่อนข้างน้อยหรือแทบไม่มีความผูกพัน ไม่นิยติดังกล่าว

1.3 ความผูกพันด้านอัตลักษณ์ของ ชุมชน หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว ตัวบ่งชี้ถึง ลักษณะของบุคคล สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ของชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ 3 และหมู่ 9 อำเภอเมือง

จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งส่งผลให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรัก ความผูกพัน เคารพและศรัทธาต่อชุมชนบ้านท่าตูม โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนบ้านท่าตูมหมู่ 3 และหมู่ 9 และการสังเกตการณ์ พบว่า ประชาชนมีความผูกพันต่อชุมชนด้านอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านท่าตูมที่คนในชุมชนยึดถือร่วมกัน อันเป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนที่โดดเด่นคือ วัฒนธรรมประเพณีประจำท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาว ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบสานกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นบรรพบุรุษตกทอดมาจนถึงปัจจุบันซึ่งประเพณีดังกล่าวได้ยึดโยงความเป็นบ้านท่าตูมที่สร้างความผูกพันของคนท่าตูมต่อชุมชนบ้านท่าตูมในหลากหลายมิติเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้คนเกิดความผูกพันกับสถานที่ การเป็นประเพณีที่ดึงดูดดึงดูดผู้คนจากแหล่งอื่นเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจจากการค้าขายการท่องเที่ยวในงานประเพณี การเป็นประเพณีที่สร้างชื่อเสียงให้ผู้คนในวงกว้างนอกชุมชนรู้จักชุมชนและรู้ว่าชุมชนนี้มีของดีหรือมีทุนสำคัญ ซึ่งด้วยอัตลักษณ์ที่มีในเรื่องประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาวนี้เองที่ได้สร้างความรู้สึกรักภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน (Sense of Ownership / Sense of Belonging) ที่ได้เป็นเจ้าของอัตลักษณ์

1.4 ความผูกพันด้านหน้าที่การทำงาน หมายถึง ลักษณะบทบาทหน้าที่เฉพาะบุคคลที่ทำให้ประชาชนบ้านท่าตูม หมู่ 3 และหมู่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เกิดความผูกพันต่อชุมชนบ้านท่าตูม จากการให้สัมภาษณ์ประชาชน

และสังเกตการณ์การดำรงชีวิตของประชาชนบ้านท่าตูม หมู่ 3 และหมู่ 9 พบว่าลักษณะบทบาทหน้าที่ของประชาชนในชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ 3 และหมู่ 9 นั้นส่งผลต่อความผูกพันต่อชุมชน เนื่องจากลักษณะพื้นที่ตั้งของชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่มีแม่น้ำชีเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพเกษตรกรหรือกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตเป็นเกษตรกร ซึ่งการประกอบอาชีพเกษตรกรที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น คือ แม่น้ำชีนั้น ก็ทำให้คนในชุมชนผูกพันกับชุมชนอันเนื่องมาจากหน้าที่การทำงานไปโดยปริยาย อย่างไรก็ตาม ช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านหน้าที่การทำงานที่แตกต่างกันจึงสรุปได้ว่า ความผูกพันต่อชุมชนด้านหน้าที่การทำงานนั้น ส่งผลต่อความผูกพันในชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมเฉพาะกับบุคคลและกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพเกษตรกรที่ใช้ทุนและทรัพยากรในชุมชนเป็นหลัก และด้วยทางเลือกอาชีพที่หลากหลายตามกระแสการพัฒนาทั้งด้านความรู้ เทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม ทำให้ความผูกพันในมิติดังกล่าวนี้นั้นแทบจะไม่มีผลสำคัญในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแทบไม่มีอิทธิพลหรือความสัมพันธ์ใดระหว่างเรื่องหน้าที่การทำงานหรือการประกอบอาชีพในชุมชน กับความผูกพันต่อชุมชนของคนสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนทำงานและเยาวชนที่มีทางเลือกอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น

1.5 ความผูกพันด้านความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน โดยมีการปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม การให้

ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ 3 และหมู่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ที่ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดทัศนคติ ความผูกพัน ต่อชุมชนบ้านท่าตูม อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่หลากหลายรวมทั้งการสังเกตการณ์พบว่า มีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นสรุปได้ว่าความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น กลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทัศนคติหรือมุมมองในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชน เพราะกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีลักษณะความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างเรียบง่าย อยู่เฝ้าบ้านให้ลูกหลาน ดังนั้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการร่วมมือให้ความช่วยเหลือกันภายในชุมชน อยู่ร่วมกันฉันทน์พี่น้อง จึงส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางด้านสังคมของชุมชนบ้านท่าตูมเกิดความสามัคคีภายในชุมชน

2. ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น การวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ประเด็นของความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้ผลการศึกษา ดังนี้

2.1 ด้านวัฒนธรรม พบว่าความผูกพันที่ประชาชนมีต่อชุมชนบ้านท่าตูมนั้นประชาชนในชุมชนมีความศรัทธาและความเชื่อในการทำบุญเป็นพิธีสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษในระดับสูง ทำให้สามารถยังรักษาสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ คือ การทำบุญใน

วันพระ วันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา หรืองานประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งชาวบ้านได้มีการสืบสานกันมาทุกๆ ปี เช่น บุญกุ่มข้าวใหญ่ บุญข้าวจี บุญพะเวด บุญข้าวประดับดิน บุญสงกรานต์ บุญข้าวสาก บุญออกพรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาว

2.2 ด้านสังคม พบว่า การที่ประชาชนรักและผูกพันกับชุมชน ทำให้สถาบันสังคมมีความเหนียวแน่นด้านสังคมในระดับสูงบ้านท่าตูม โดยทั่วไปแล้วครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่ สมาชิกในครอบครัวมีทุกรุ่นตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน และวัยชรา ทำให้กล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง มีการดูแลกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทำให้ปัญหาสังคมในชุมชนน้อย และยังเป็นการป้องกันการไปก่อปัญหาในสังคมอื่น เพราะสังคมที่นี่มีสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง พัฒนาเรื่องของคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้น ทางผู้นำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูมได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนนี้เป็นอย่างมาก จึงได้มีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มด้อยโอกาสให้มีคุณภาพและทั่วถึง รวมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนโดยการร่วมมือกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรม ตลอดจนร่วมกับชุมชนในการกำหนดกติกาและหลักเกณฑ์ของชุมชนให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทรและมีความมั่นคง เพื่อที่จะทำให้ชุมชนมีการดำรงชีวิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2.3 ด้านการเมืองและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ความผูกพันต่อชุมชนทำให้

การเมืองในพื้นที่ในระดับสูง จึงไม่มีความขัดแย้งรุนแรง เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งล้วนเป็นพี่เป็นน้องกันภายในชุมชน และล้วนต้องการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นลูกหลานต่อไปมากกว่าการเห็นการเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขัน แย่งแย่งอำนาจในการบริหารและปกครองชุมชน นอกจากนี้ ความผูกพันต่อชุมชน ยังทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง คือ มีการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน เพื่อช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพ ฯลฯ โดยผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าวเห็นได้จากการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน เพื่อช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง คือ กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก ซึ่งเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้านภายในชุมชนบ้านท่าตูม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ของคนในชุมชน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาการว่างงานของคนในชุมชนด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านต่างๆ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1.1 ความผูกพันด้านสถานที่ อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกัน ผลจากการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับสูงกว่ทุกวัย ทั้งนี้อาจเพราะกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนยังมีความเชื่อความศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อเรื่องเล่าและตำนานที่แสดงถึงรากเหง้าของตนและชุมชน และยังดำเนินชีวิตตาม

วิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาทั้งเรื่องการทำการเกษตรที่พึ่งพิงแม่น้ำชี และกิจกรรมงานบุญประเพณีที่ยึดโยงกับวัดต่างๆ ที่มีในชุมชนกระทั่งรู้สึกว่ชุมชนคือ บ้าน นอกจากนี้ด้วยเหตุที่ผู้สูงอายุคือคนกลุ่มใหญ่ในชุมชน จึงทำให้เกิดการส่งต่อและถ่ายทอดวิธีคิดและวิถีปฏิบัติที่ยึดโยงกับสถานที่ต่างๆ ในชุมชนดังกล่าว คือ การถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานเพื่อสืบทอดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของชุมชนผ่านความผูกพันต่อสัญลักษณ์อัน ได้แก่ สถานที่ต่างๆ

1.2 ความผูกพันด้านความรู้สึกรักชุมชน อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกัน พบว่ กลุ่มผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับสูงกว่ทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มวัยเยาวชน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิดจึงทำให้เกิดความรู้สึกรัก เกิดความอบอุ่นที่ได้อยู่ท่ามกลางผู้คนในชุมชนนี้ รวมถึงมีความภาคภูมิใจและทำให้มิได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในเรื่องวิถีชีวิตและบริบทในชุมชนนัก เพราะยังแวดล้อมด้วยผู้คนกลุ่มที่เติบโตด้วยกันมาจึงทำให้เกิดความรู้สึกรัก รองลงมาคือ กลุ่มวัยทำงานเนื่องจากเป็นกลุ่มคนสมัยใหม่ความรู้สึกรัก ศรัทธาและภูมิใจต่อชุมชนนั้นค่อนข้างที่ลดลงไปตามกระแสของการพัฒนา

1.3 ความผูกพันด้านอัตลักษณ์ของชุมชน อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกัน พบว่ กลุ่มวัยทำงานจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันในมิติด้านอัตลักษณ์ของชุมชนสูงกว่ทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยผู้สูงอายุ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กลุ่มวัย

ทำงานมีอัตลักษณ์ของชุมชนในเรื่องประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาวมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างความผูกพันต่อชุมชนของกลุ่มวัยทำงานของบ้านท่าตูม เนื่องจากพวกเขาตระหนักและภูมิใจในตนเองว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพและมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับประเพณีดังกล่าวให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมบูรณ์ รองลงมาคือ กลุ่มเยาวชน เนื่องจากได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกให้สืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในชุมชน ดังนั้น นอกจากกลุ่มวัยทำงานแล้ว กลุ่มเยาวชนนี้เองที่ตระหนักและแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ซึ่งถือเป็นกำลังหลักสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมประจำชุมชนการอนุรักษ์ประเพณีเรือยาวนี้ไว้

1.4 ความผูกพันด้านหน้าที่การทำงาน อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มวัยทำงานจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันในมิติด้านหน้าที่การทำงานของชุมชนสูงกว่าทุกวัย เนื่องจากอาชีพหลักส่วนใหญ่ของประชาชนในชุมชนบ้านท่าตูม คือ การทำเกษตรเนื่องจากภูมิศาสตร์ และทุนทรัพยากรธรรมชาติเอื้อให้เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมบางส่วนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างทั่วไป ข้าราชการ พนักงานบริษัท เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ก็จะมีได้มีความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านหน้าที่การทำงาน และมีทั้งส่วนที่ยังอาศัยในชุมชนและเดินทางไปประกอบอาชีพ และส่วนที่ย้ายถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพที่อื่นรองลงมาคือกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่

เป็นสังคมที่มีผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพส่วนใหญ่แล้วจะอยู่บ้านเลี้ยงหลาน ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ก็ได้มาจากลูกหลานส่งมาให้ รวมถึงเบี้ยผู้สูงอายุเป็นหลักดังนั้น มิติหน้าที่การทำงานจึงไม่ได้มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับความผูกพันต่อชุมชน

1.5 ความผูกพันด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้สึกทัศนคติหรือมุมมองในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับสูง รองลงมาคือ กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ระหว่างกันค่อนข้างที่จะแน่นแฟ้นมาก เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่เคารพนับถือกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่และเติบโตมาด้วยกัน ท่ามกลางวิถีชีวิตแบบเดียวกัน จึงส่งผลให้ความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือกลุ่มวัยทำงานเนื่องจากประชาชนกลุ่มวัยทำงานมีความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนค่อนข้างที่จะน้อย ด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันที่เป็นความสัมพันธ์ที่รู้จักกันเพียงแค่เพื่อนบ้านเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มผู้สูงอายุที่ถึงจะเป็นเพื่อนบ้านกันแต่ความรู้สึกที่มีให้กันคือความรู้สึกที่จริงใจและเคารพนับถือกันไปตลอด

2. ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม และด้านการเมืองและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า อยู่ในระดับสูงทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ชุมชนบ้านท่าตูมจัดได้ว่าเป็นท้องถิ่นที่มีความสงบเรียบร้อย

ประชาชนสามารถสืบสานอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดีมีความ เป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความรัก ความสามัคคี อยู่กัน แบบพี่แบบน้อง โดยเฉพาะการที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถสร้างผลงาน ประกอบกับองค์การบริหาร ส่วนตำบลท่าตูมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญได้เน้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหาร และพัฒนาท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรมมากขึ้น จึงได้ มีการกำหนดโครงการต่างๆ ในแผนยุทธศาสตร์การ พัฒนาตำบลท่าตูม ในด้านการพัฒนาด้านการ ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อาทิเช่น โครงการจัด งานประเพณีแข่งขันเรือยาว และโครงการจัด กิจกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทั้งนี้ทางผู้นำชุมชนและองค์การบริหาร ส่วนตำบลท่าตูมได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนนี้เป็น อย่างมาก

6. ข้อเสนอแนะ

1. การกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น และการจัดบริการสาธารณะในท้องถิ่น จำเป็นต้อง คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนของแต่ละพื้นที่ ทำให้พื้นที่นี้มีแนวทางการพัฒนาและความ ต้องการการพัฒนาแบบเฉพาะ

2. ในการศึกษาเรื่องความผูกพันของ ประชาชนต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จำเป็นต้องใช้ แนวทางการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้เข้าถึง ข้อมูลเชิงลึก เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งในเรื่อง ดังกล่าว อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจำเป็นต้องยึดมั่น จริยธรรมทางการวิจัย คือ ได้เปิดเผยตัวให้คนใน ชุมชนรู้ว่ากำลังมีการเก็บข้อมูลและศึกษาวิจัยใน ประเด็นดังกล่าว

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป
ในการศึกษาเรื่องความผูกพันต่อ ชุมชนของประชาชน อาจใช้แนวทางการศึกษาแบบ กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง 2 ชุมชนหรือหลาย ชุมชน

References

- Cross, J. E. (2003). *Conceptualizing Community Attachment. Proceedings of the Rural Sociological Society Annual Meeting*. Montreal : Rural Sociological Society.
- Phramaha Boonlert Indhapanyo (Chauythanee). (2018). The Combination of Buddhist Mechanisms for Creation of Peaceful Co-existence Culture in Asean Community : a Case Study of Thailand and Indochinese Countries and Myanmar. *Dhammathas Academic Journal*, 18(2), 255-268.
- Wattana, S. (2003). *The Conceptual Framework of Qualitative Research*. On Uthai Dulayakasem, Handbook of Qualitative Research for Development. 4th edition. Bangkok : Research and Development Institute, Khon Kaen University.